

DÜZELTME NOTU

Dergimizin 2018 (Bahar) sayısında yayımlanan “*Atfî Ahmed Efendinin Bir Mecmûada Yer Alan Şiirleri*” başlıklı makale, yazar Hasan Ekici'nin talebi üzerine düzeltme notları ile birlikte yeniden yayımlanmıştır. Düzeltme notlarında yazarın hatalı okuduğu birtakım kavramların tashih edilmiş biçimleri yer almaktadır.

Dergipark kuralları gereği sayı yayımlandıktan en çok 5 gün sonrasına kadar düzeltme yapılabildiğinden, metin üzerinde düzeltilmesi mümkün olmayan bu hususla ilgili düzeltme notları ile birlikte yazının güncel hâlinin yayımlanması uygun görülmüştür.

Yayın Kurulu

Yazarın Düzeltme Notu:

Aşağıda kırmızı yazılan kısımlar hatalı/yanlış okumaların/transkripsiyon/ izafet kesrelesi ile ilgili hususları ihtiva etmektedir. Makalede tespit edilen bazı hatalar şu şekildedir:

[s. 89] Ders-i **nahviyle** nazîri yoğ imiş dünyāda

[s. 90] Diler iseñ saña meyl **eyleyü** Eyyüb-zāde

[s. 91] Ma' ārif bilmeyen dilber hemān bir **nağş şüretdür**

[s. 92] Hımlar şikeste cām tehī yoğ **vücūd meyi**

[s. 93] **Bî-farz** şanma bizüm āh-ı şerer-rizümüzi

Rişte-i **nağmūmuza** lü 'lü 'i lālā çekerüz

Vuşlat-ı ümmidin ider nağl-ı temennāya çıkar

[s. 93] Muttaşıl **zemzeme-sir** evc-i şüreyyāya çıkar

[s. 93] Kūşe-i **çeşmimiz** cāy itse hayāli yiridür

Bir peridür ki leb-i **cüyā** temāşāya çıkar

[s. 94] Ne bir **nev-res-i** nihāl-bār-ı ümmid-āverüm vardur

Şinās-ğadr-i dānā ne **hünerver-i** serverüm vardur

Ne bir kez **ziveri arāyiş-i bāzū-yı kām** oldum

Güşāyiş bulmadı bir dem **derünü** gonça-i ümmid

[s. 94] Gözümler **çehre-i zerüm** kıyās eyler zerüm vardur

[s. 96] Yeter **tesvīd-i meşq-nāme-i haṭṭ-ı siyāh itdūñ**

[s. 96] **Dil-i üftāde-i pā-māl-ı ḳadd-i serv-i nāz itsek**

[s. 96] **Çekilsin kūy-ı yāre ‘Aṭṫiyā ‘azm-i ḫicāz itsek**

[s. 96] **Ğonç-e-i ümmīd-i zīb-i bāğ-ı ḫırmān eyleme**

Ḳadrini ber-ter iken **ḳālıyla** yeksān eyleme

[s. 96] **Zīb-i destār nazar** itme gül-i ruḫsārını

‘Andelīb-i bī-nevā gibi zār u giryān eyleme

[s. 97] **Pertev-endāz bir cemāl olma** raḳībūñ bezmine

[s. 97] Zīver-i **çārşū-yı ‘azmān** eyle ‘Aṭṫi kendūñi

[s. 97] Ḳāyil olur mı ‘aceb bilmem **nedür** cānānımız

[s. 97] **‘Andelibveş** gülşen-i āfāḳı dutdı Őitımız

[s. 97] Yüz çevirdi gibi **bizden ‘Aṭṫiyā** sulṫānımız

[s. 97] Perīşān itse zūlfūñ būy-ı **‘anber-rīz** olur peydā

Dil-i āvārelerden āh-ı dūd-engīz olur peydā

[s. 97] Ḥayāl-ı ‘aḳs-ı **müjgānuñ** götürsem ḫāṫıra yārūñ

YAZAR TARAFINDAN GÖNDERİLEN İLGİLİ ÇALIŞMANIN SON HÂLİ:

Doç. Dr. Hasan EKİCİ

ATFİ AHMED EFENDİNİN BİR MECMÛADA YER ALAN ŞİİRLERİ

THE POEMS OF ATFİ EFENDİ TAKEN PLACE IN A JOURNAL/MAGAZINE

ÖZ

Atfî Ahmed Efendi, 18. yüzyıl klasik Türk edebiyatı şair ve şârihlerinden biridir. Tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda Atfî'nin hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Atfî'nin kaleme aldığı manzum sözlük şerhi olan Şerh-i Tuhfe adlı eserden hareketle, 17. yüzyılın ikinci yarısı ile 18. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı tahmin edilmektedir. Bazı biyografik kaynaklarda Atfî'nin şiirlerinden bahsedilse de divan sahibi olduğuna dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Atfî'nin Millet Kütüphanesi 663 numaralı mecmûada yer alan şiirlerine bakıldığında, âşıkane şiir tarzında yazdığı görülmektedir. Edebiyat tarihlerinin yazılmasında mecmûalardaki şiir ve şairlerin dikkatle gözden geçirilmesi oldukça önemlidir. Birer antoloji niteliği taşıyan mecmûalarda bilinen şairlerin yeni şiirlerine rastlanıldığı gibi bazı şiirlerine sadece şiir mecmûalarında rastladığımız adı bilinmeyen şairlerle de karşılaşmak mümkündür. Bu bağlamda mecmûalar, klasik Türk edebiyatının kırkambarlarıdır. Söz konusu mecmûalardan biri de Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Manzum Eserler 663 arşiv numaralı mecmûadır. Bu mecmûada Atfî mahlaslı 21 matla/müfred ve 1 mısra ile 11 gazel bulunmaktadır. Çalışmamızda Atfî'nin bahsedilen mecmûada yer alan şiirlerinin kısa bir değerlendirilmesi yapılacak, bu şiirlerin çeviri yazılı metni verilecektir. Bu makalede edebiyat tarihi ve Atfî ile ilgili çalışmalara bir nebze de olsa katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk şiiri, Bosnalı Atfî Ahmed Efendi, mecmûa, şiir.

ABSTRACT

Atfî Ahmed Efendi is one of the 18th century classical Turkish poets and commentators. Biographies and biographical sources do not have enough information about Atfî's life. Based on his work of Sherh-i Tuhfe, a verse dictionary which Atfî wrote, it is estimated that he lived in the second half of the seventeenth and the first half of the eighteenth century. Although some biographical sources refer to Atfî's poetry, there is no record that he is a divan-owner poet. When we look at the poems of Atfî in journal number 663, it is seen that he wrote in aşıkane poetry style. It is very important to carefully review poems and poets in the journals while writing literary histories. It is possible to encounter some poems with unknown poets, which we only encounter in poetry magazines, as well as the new poems of poets known in magazines with anthology characteristics. In this context, journals are the stores of classical Turkish literature. One of these mentioned magazines is the Library of the Nation Ali Emiri Poetic Works numbered 663 in archives. There are 21 matla/mufred and 1 verse and 11 gazels belonging to Atfî in this Journal.

A short evaluation of Atfî's poems in the mentioned magazine will be made, and the translated poems will be given explicitly. The aim of this study is to contribute to the studies related to literature history and Atfî.

Keywords: Classical Turkish poem, Bosnian Atfî Ahmed Efendi, journal, poem.

Giriş

Mecmûa; toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap, dergi anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu, 1997 : 596). Mecmûalarda, şiir ve mensur metinler iç içe olduğu gibi, tek bir türde yazılan metinler de bulunabilir. Klasik Türk edebiyatında önemli bir yer tutan mecmûa-i eş'ârlar ve mecmû'atü'r-resâiller arasında umulmadık bilgilerle karşılaşmak mümkündür (Köksal, 2016: 239). Yazıldıkları dönemin edebî zevkine ışık tutan mecmûalar, divan sahibi olmayan şairlerin şiirlerine yer vermesi kadar divan sahibi olan şairlerin divanına girmeyen ve(ya) divan neşirlerinde bulunmayan şiir(ler)ini içermesi bakımından önemli kaynaklardır (Kesik vd. 2015 : 362). Kaynaklarda divan sahibi olduğuna dair bilgi bulunmayan şairlerden biri de Atfî Ahmed Efendidir.

18. yüzyıl şairlerinden olan Atfî Ahmed Efendinin mahlası Atfî'dir. Aslen Bosnalı olan şairin hayatı ile ilgili bilgiler sınırlıdır. Kaynaklarda ve biyografik eserlerde şairin doğum ve ölüm tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak şaire ait olan *Şerh-i Tuhfe*'nin te'lif tarihi olan 1710'dan hareketle, Atfî'nin 17. yüzyılın ikinci yarısı ile 18. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı söylenebilir (Ekici, 2017 : 26). Atfî'nin kaleme aldığı *Şerh-i Tuhfe* adlı eserin Konya İl Halk kütüphanesindeki nüshasının der-kenârında bu eserin "*Şerh târihi H. 1123 ya 'nî Üçüncü Sultân Ahmed zamanıdır.*" bilgisi yer almaktadır. *Şerh-i Tuhfe*'nin hâtîme bölümündeki bir beyitte yer alan bilgilerden hareketle şairin ilmiye sınıfına mensup olduğu ve günümüzdeki karşılığı ilkokul olan sibyan (çocuk) mekteplerinde ders okuttuğu anlaşılmaktadır:

Pes andan sonra iy pâkîze-gevher
Okudurum lugat etfâle ez-ber (E¹. 264^b, B.9)

Atfî Ahmed Efendinin Farsçaya ve Arapçaya hâkim olduğu ve iyi bir eğitim almış olduğu hâtîme bölümündeki şu beyitlerden anlaşılmaktadır:

Lugât-ı Fârsî'i çok tetebbu '
İdüp kıldum nice dürlü temettu ' (E. 264^b, B.10)

Mürâdifeyledüm Tâzî lugatlar
Ki olmaya me 'ânîde galatlar (E. 265^a, B.23)

Ayrıca, Atfî'nin astronomi ve uzay bilimleri alanında kaleme aldığı *Hulâsa-i İ'mâlî'l-Mu'addil*, *Mukantarât Risâlesi*, *Ceyb-i Âfâk Risâlesi* adlı eserlerinde astronomi âletlerinin tanıtımı ve bazı hesaplamalarla ilgili bilgilerin yer aldığı görülmektedir. *Şerh-i Tuhfe* adlı manzum sözlük şerhinde kozmik

¹ Çalışmada yer alan parantez içersindeki E, Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emîrî Koleksiyonu Manzum Eser, B ise beyit için kısaltma olarak kullanılmıştır.

âlemle ilgili kavramların açıklanmasında ayrıntılı bilgilere yer verilmesi, şârihin bu alanda iyi bir eğitim aldığını göstermektedir.

İsmail Belîğ, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* adlı eserinde, şiirlerinde “Atfî” mahlasını kullanan müellifin üç beyitlik bir gazeline yer vermiştir. Bu şiire, çalışmamızın gazeller bölümünde yer verilmiştir.

Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Manzum Eserler kataloğu 663 arşiv numaralı mecmûada, 5,6 ve 17 numaralı varaklarda beyitler, 8 numaralı varakta bir mısra ile 66-68 numaralı varaklarda Atfî mahlaslı 11 gazel bulunmaktadır. Ayrıca 41-42 numaralı varaklarda ise Atfî'nin Dimetoka'da Hâşimî İsmâil Ağa'ya yazıp gönderdiği bir mektubun sûreti yer almaktadır (Ekici, 2017 : 26).

Üç kısımdan oluşan bu çalışmada, ilk olarak 663 arşiv numaralı mecmûanın tanıtımı yapılmış, ikinci kısımda, mecmûadaki şiirler şekil yönünden incelenmiştir. Üçüncü kısımda ise Millet Kütüphanesi Manzum Eserler Koleksiyonu eski kayıt 663, yeni kayıt 8986 numarada bulunan mecmûada Atfî'nin şiirleri tespit edilmiş, bu şiirler bilim dünyasına kazandırılmıştır. Bu çalışmanın öncelikli hedefi söz konusu şiirlerin çeviri yazılı metnin verilmesidir.

1. Millet Kütüphanesi 663/8986 Arşiv Numaralı Mecmûanın Özellikleri

Çalışmamıza konu olan mecmûa, Millet Kütüphanesi Manzum Eserler koleksiyonu, eski 663, yeni 8986 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Eserin kim tarafından derlendiği tespit edilememiştir. Mecmûa, 99 varaktan meydana gelmektedir. Eser; tâlik hattıyla yazılmış olup 152x205 mm. (iç-dış) sayfa boyutlarına sahiptir. Saman kâğıdı kullanılan eser, mukavva ciltlidir. Metinler, siyah mürekkeple, başlıklar ve söz başları kırmızı yazılmıştır. Şirazesi bozuk, bazı yapraklar rutubet görmüştür. Eserin mukaddime kısmı yoktur. Eserde manzum ve mensur örnekler bulunmakla birlikte şiirler daha ağırlıktadır. Mecmûanın mensur metinler bölümlerindeki satır sayısı genellikle 22'dir.

Mecmûada tespit edilebilen şairler alfabetik olarak şu şekilde sıralanabilir: Âhî, Ahmed Paşa, Âlî, Âlî Kırımî, Arzî, Âsım, Atfî, Azmîzâde Hâletî, Bâkî, Bahâyî, Behîştî, Emrî, Emîrî, Fahrî, Fâiz Efendi Edirnevî, Fâizî, Fasihî, Fehîm, Fevrî, Figânî, Fuzûlî, Hadî-zâde, Hâşimî, Hâşimî Çelebi, Hâşimî Dimetokavî, Hayâlî, Hüdâyî, İshâk, İsmetî, Kadrî, Kâmî, Kemâl Pâşâ-zâde, Lem'î, Mezâkî, Misâlî, Münîf, Müştâk, Nâbî, Nahîfî, Nâilî, Nâfiz, Nâtık, Necâtî, Necîbî, Nef'î Nev'î, Neylî, Nizâmî, Osmân Efendi-zâde, Râgıb, Râmî, Rahmî, Râsîh, Râşid, Râzî, Revânî, Riyâzî, Rûhî, Rûhî Efendi Dimetokavî, Rûmî, Rumûzî, Rüşdî, Sâbit, Sâbit Efendi, Sa'dî, Sadrî, Sâkıb Efendi, Seyyid Vehbî Efendi, Sırrî, Sûzî, Sükûnî, Şehdî, Şehrî, Şerîf Sabrî, Şuglî, Tâlib, Tûrâbî, Vahdî, Vehbî, Vecdî, Veysî Efendi, Yahyâ, Zâtî. Ayrıca mahlassız manzumeler de mevcuttur.

Baş: Didüm kabağa öpme sakın la‘l-i dilberi
Tutmadı sözüme öpdi güler kahkaha ile

Son: Sen sen ol ehl-i keyf olan yirde
Eksük itme kahveyi bir ferde²

Mecmûada farklı nazım şekliyle/türüyle yazılmış şiirlerin bulunduğu görülmektedir. Kronolojik açıdan mecmûanın ihtiva ettiği şiirler genellikle XV.-XVIII.yüzyıl aralığında oldukça geniş bir zaman dilimindeki metinlerdir.

2. Atfî Ahmed Efendiye Ait Şiirlerin Genel Özellikleri

Atfî'nin çalışmamıza esas olan şiirleri, Millet Kütüphanesi Ali Emirî koleksiyonu manzum eserler eski 663, yeni 8986 arşiv numaralı mecmûada kayıtlı bir yazmada yer almaktadır. Bu şiirler, 21 müfred/matla beyit ve 1 mısra ile 11 gazelden oluşmaktadır. Bu gazeller “velehu [وله]” ibaresi ile sıralanmıştır. Atfî'ye ait şiirlere bakıldığında özellikle gazellerinde aşk ve aşkın halleri, aşkın terennümü ve sevgilinin görüntü düzeyleri konusunda sanat ve estetiğin ön planda olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Beyitlerin Özellikleri

Beyit	Kafiye Örgüsü	Varak Numarası
1	ab	4 ^b
2	aa	4 ^b
3	aa	4 ^b
4	aa	5 ^a
5	aa	5 ^a
6	aa	5 ^a
7	aa	5 ^a
8	aa	5 ^b
9	aa	5 ^b
10	aa	6 ^a
11	aa	16 ^a
12	aa	16 ^b
13	aa	16 ^b
14	ab	16 ^b
15	ab	16 ^b
16	ab	16 ^b
17	aa	16 ^b
18	ab	16 ^b
19	aa	16 ^b
20	ab	16 ^b
21	ab	16 ^b

² Bu beyit XVIII. yüzyıl şairlerinden Kâmî (ö. 1724)'ye aittir. İkinci mısra *Kâmî Divanı*'nda şu şekilde yer almaktadır: “Kahveyi eksük itme bir ferde” (Yazıcı, 2017: 322).

Tablo 2: Gazelerde Kullanılan Kafiye ve Redifler

Şiirler	No	Kafiye	Kafiye Türü	Redif	Beyit Sayısı	Varak Numarası
Atfî'nin Gazelleri	1	-â	Mücerrede	çekerüz	5	66 ^b
	2	-â	Mücerrede	-ya çıkar	5	66 ^b
	3	-r	Mücerrede	-üm vardır	5	66 ^b
	4	-ân	Mürdefe	olduğum demler	5	67 ^a
	5	-âd	Mürdefe	olduğum demler	5	67 ^a
	6	-âr	Mürdefe	olduğumdandır	5	67 ^a
	7	-ân	Mürdefe	koşup giden	7	67 ^b
	8	-âz	Mürdefe	itseki	5	67 ^b
	9	-ân	Mürdefe	eyleme	7	67 ^b
	10	-ân	Mürdefe	-imuz	5	68 ^a
	11	-îz	Mürdefe	olur peydâ	5	68 ^a

Tablodan anlaşıldığı gibi mecmûada yer alan gazelerin beyit sayısı çoğunlukla beştir.

Tablo 3: Gazel ve Beyitlerde Kullanılan Aruz Kalıpları

Vezin	Bahir	Kullanım Sayısı	Yüzdellik
Mefâ'îlün/Fe'ûlün/Mefâ'îlün/Fe'ûlün	Hezec	2	% 6.25
Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Fe'ûlün	Hezec	1	% 3.125
Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Mefâ'îlün	Hezec	7	% 21.875
Mef'ûlü/Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü /Fe'ûlün	Hezec	3	% 9.375
Mef'ûlü/Fâ'îlâtü/Mefâ'îlü/Fâ'îlün	Muzâri	3	% 9.375
Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlün	Remel	10	% 31.25
Fâ'îlâtün /Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlün	Remel	6	% 18.75

Atfî'nin şiirlerine bakıldığında en çok remel bahrinden “Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlün” vezninin kullanıldığı görülmektedir. Bu vezinde ilk tef'ilenin “fâ'îlâtün” ve son tef'ilenün “fa'lün” şeklinde değiştirilerek kullanılması gibi bir özellik söz konusudur. Bu değişiklikler vezne canlılık, âhenk ve kolaylık getirmektedir (İpekten, 1999: 226-227).

Atfî'nin şiirleri dil ve üslup açısından değerlendirildiğinde genel olarak matla ve müfred beyitlerde gazellere göre daha anlaşılır bir dil kullanıldığı görülmektedir. Atfî'nin gazellerinde kullandığı tamlamalar genellikle Farsçadır. Gazellerinde aşk acısı, aşkın yansımaları ve sevgilinin görüntü düzeyleri ile güzellik unsurlarının ön planda olduğu görülmektedir.

3. Atfî Ahmed Efendiye Ait Şiirlerin Çeviri Yazısı

3.1. Metnin Teşkili

1. Atfî'ye ait yayımlanmamış şiirler, çevri yazı olarak verilmiştir. Yeni yazıya aktarımda bulunurken, ilim çevrelerince kabul edilen transkripsiyon alfabesi esas alınmıştır.

2. Oluşturulan metinde genel olarak İsmail Ünver'in³ teklifleri dikkate alınmıştır.

3. Şiirlerin (gazel, beyit) kalıpları üzerlerinde gösterilmiştir.

4. Vezin gereği metin tamiri yapılan kısımlar [] ile gösterilmiştir.

5. Çalışmada yer alan şiirler, mecmúa sayfalarındaki önceliğe göre sıralanmıştır.

3.2. Beyitler

[4^b]

1

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün
(Fā' ilātün) (Fa' lün)

Şarḫ-ı vāḫıf diyü gösterdi berāt-ı ḫüsnüñ
Aldı dil tevliyetini Mütevellî-zāde

[4^b]

2

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün
(Fā' ilātün) (Fa' lün)

Zülfüñe bend olan olmaz imiş āzāde
Bizi bî-mu' in esîr itdi Esîrci-zāde

[4^b]

3

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün
(Fā' ilātün) (Fa' lün)

Ders-i naḫviyle nazîri yoğ imiş dünyāda
Bir gelenlerden imiş 'āleme Vahdî-zāde

[5^a]

4

Mefā' ilün/Fe' ülün/ Mefā' ilün / Fe' ülün

Yegāne-i dehirdür nazîri yoğ seḫāda
'Aşırda birdür ' Abdü'l-kerîm Efendi-zāde

³ İsmail Ünver (1993), "Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi*, XI (1), 51-89.

[5^a]

5

Velehu

Mefā' ilün/Fe' ulün/ Mefā' ilün / Fe' ulün

Güzellerin düşürdi zamānenüñ kesāda
Zuhūr idelden ' Abdü'l-kerīm Efendi-zāde

[5^a]

6

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

(Fā' ilātün) (Fa' lün)

Şerbet-i vaşluña dil-teşneleri âmāde
N'ola cām-ı lebini şunsa Hoş-ābcı-zāde

[5^a]

7

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Fe' ulün

Görüp ibrīz-i meksūrı hālāda
Çırığımdur dimiş Çömlekci-zāde

[5^b]

8

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

(Fā' ilātün) (Fa' lün)

Tāb-ı hicrūñ ile maħrūr nice üftāde
Teşnelerdür buzuña şimdi Hoş-ābcı-zāde

[5^b]

9

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

(Fā' ilātün) (Fa' lün)

Miħneti cevrine şabr eylegil iy üftāde
Diler iseñ saña meyl eyleye Eyyüb-zāde

[6^a]

10

Mef' ulü/Mefā' ilü/ Mefā' ilü / Fe' ulün

Dinse n'ola bir şāhid-i ferħunde-liķādur
Zih-giri ki engüşt-nümā-yı zürefādur

[16^a]

11

Mef'ülü/Mefā'ilü/ Mefā'ilü /Fe'ülün

Dimetoğa'nuñ bāğ-ı cihānda eşi yokdur
Her dem bulunur tāze yimiş dilberi çokdur

[16^b]

12

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün/ Fā'ilün
Güzeli ağıyardan men' itmege çekme emek
İy gönül dīvānelikdür vaqf mülk olsun demek

[16^b]

13

Mefā'ilün/Mefā'ilün/Mefā'ilün/Mefā'ilün

Ma'ārif bilmeyen dilber hemān bir naqş-ı şüretdür
Bağar şahin gibi ammā haqıkatde şıgırcıkdur

[16^b]

14

Müfred

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün/ Fā'ilün

Dilberā şir'in lebüñ emr itseñ emsem didüm
Didi em emr eyledüm ağızından ammā çıkmasun

[16^b]

15

Fe'ilātün/Fe'ilātün/Fe'ilātün/Fe'ilün
(*Fā'ilātün*)

Şayd-ı hūbāna harışum şaçalum ağı olalı
Dilerüm ki idem ol mähı bu ağı ile şikār

[16^b]

16

Müfred

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün/ Fā'ilün

Fenn-i 'aşkı şöyle taḥşil itmişüm 'ālemde kim
Düşürüp 'uşşākı bir gün ders-i 'ām itsem gerek

[16b]

17

Mef'ülü/Fā'ilātü/ Mefā'ilü/ Fā'ilün

Humlar şikeste cām tehî yoq vücūd-ı mey
İtdüñ esir-i qahve bizi hey zamāne hey⁴

[16b]

18

Mef'ülü/Mefā'ilü/Mefā'ilü/Fe'ülün
Şevk-i mey-i la'lüñle qadeh düşmez elümden
Meyhāneye varınca yire değmez ayağum⁵

[16b]

19

Mef'ülü / Fā'ilātü/ Mefā'ilü/ Fā'ilün

Qā'il miyüz bahārda meyden ferāğuña
Bi'llāhi sākiyā düşerüz hep ayağuña

[16b]

20

Fe'ilātün/Fe'ilātün/Fe'ilātün/Fe'ilün
(Fā'ilātün) (Fa'lün)

Görelî gül ruhuñı būs-ı lebüñ ister dil
Mevsim-i gülde tabi'atda olur meyl-i şarāb

[16b]

21

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün/ Fā'ilün

Görünen şanma şarāb-ı nābda yir yir habāb
Devr elinden çıkdı sāki sāğaruñ bağrıyla baş

⁴ Bu beyit XVI. yüzyıl Divan şairi Can Memi lakaplı Sâñî (ö. 1586-87)'ye aittir (Açıkgöz, 1997:7).

⁵ Bu beyit *Nef'i Divanı*'nda 92 numaralı gazelin ikinci beyti olarak yer almaktadır. (Akkuş, 2018: 271).

3.3. Mısra

[8^a]

Beñzer ol mañdūd tıfla kim öper üstād elin

3.4. Gazeller

Çalışmamıza esas olan bu mecmûada Atfî'ye ait 11 gazel tespit edildi. Bu gazeller, mecmûadaki varak numarasına göre şu şekilde sıralanmıştır:

[66^b]

1

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün
(*Fā' ilātün*)

- 1 Şanmañuz meykedede sāğar-ı şahbā çekerüz⁶
Def' ine renc-i ğamuñ şîşe-i minā çekerüz
- 2 Bî-ğaraž şanma bizüm āh-ı şerer-rizümüzi
Düşmenüñ kaşdına şemşir-i mücellā çekerüz
- 3 Nuķre-i sīm ile teşhīr iderüz dilberi biz
Ne temennā eylerüz vaşla ne esmā çekerüz
- 4 Kādī-ı maħkeme-i 'aşk olımağ ħāsidi dūn
Ĥüccet-i nazmına buñlān ile imzā çekerüz
- 5 'Atfiyā kilik-i güher-pāşumuz alduķça ele
Rişte-i nazmumuza lü 'lü'-i lālā çekerüz

[66^b]

2

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün
(*Fā' ilātün*)

- 1 Dil-i āvāre kim ol zülf-i semen-sāya çıkar
Vuşlat ümmidin ider nañl-ı temennāya çıkar

⁶ Bu gazelin matla, hüsn-i matla ve makta beyitleri İsmail, Belig, *Nuhbetü'l-Āsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr* tezkiresinde (Abdulkadiroğlu, 1985: 357) yer almaktadır.

- 2 Nāle-senc-i ruḥ-ı dildār olalı ‘ aşık-ı zār
Muttaşıl zemzemesi evc-i şüreyyāya çıkar
- 3 Germī-i āteş-i ‘ aşkı dile te ‘ şir ideli
Nār-ı āhum şereri kúbbe-i Mīnā’ya çıkar
- 4 Kúşe-i çeşümü cāy itse ḥayāli yiridür
Bir peridür ki leb-i cūya temāşāya çıkar
- 5 Berg-i gülden yine tertīb-i bisāṭ eylemede
‘ Atfiyā faşl-ı tarab bülbül-i şeydāya çıkar

[66^b]

3

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

- 1 Ne bir nev-res-i nihāl-bār-ı ümmīd-āverüm vardur
Şinās-ı kadr-i dānā ne hünerver serverüm vardur
- 2 Ne oldı tālī‘ üm aḥter-fürüz-ı maṭla‘ -ı maḥşūd
Ne dilde pertev-efken şem‘ -i mihr-i enverüm vardur
- 3 Ne bir kez zīver-i ārāyiş-i bāzū-yı kām oldum
Niḡāh-ı i‘ tībārda zerre deñlü ne yerüm vardur
- 4 Güşāyiş bulmadı bir dem derün-ı ğonça-i ümmīd
Müsā‘ id olmadı baḥtum ne tālī‘ süz serüm vardur
- 5 Şarardı berg-i kāha döndi cismüm nāleden ‘ Atfi
Gözümle çehre-i zerdüm kıyās eyler zerüm vardur

[67^a]

4

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

- 1 Qanı ol ferş-i rāh-ı kúy-ı rindān olduĝum demler
Girībān-çāk çāk ālūde-dāmān olduĝum demler
- 2 Qanı ol cilve-i nāz-ı ḥırām-ı şevk-ı dilberle
Ser-i kúyında her dem ḥāke yeksān olduĝum demler
- 3 Qanı ol ḥ‘āhiş-i ümmīd-i āĝūş-ı kenār ile
Tekāpū-yı temennāda şitābān olduĝum demler
- 4 Qanı ol naqd-i cān der-kef olup sūk-ı muḥabbetde
Ḥarīdār-ı metā‘ -ı vaşl-ı cānān olduĝum demler

- 5 Çanı ol neşve-i şahbā-yı vaşl-ı yār ile ‘ Atfī
Hürüş-ı mevc-hız-i reşk-i ‘ ummān olduğum demler

[67^a]

5

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

- 1 Çanı ol nāle-senc-i āh-ı feryād olduğum demler
Sebağ-āmūz-ı ders-i ‘ aşka mu‘ tād olduğum demler
- 2 Çanı ol nağş-ı hüsn-i dilberi levh-i cebīn üzre
İdüp taşvīr reşk-ārī-i Bihzād olduğum demler
- 3 Çanı ol dāne-i ümmīd-i hālile o fettānuñ
Giriftār-ı şikenc-i zülf-i şayyād olduğum demler
- 4 Çanı ol rā kaçın seyr eyleyüp mihr-i cebīn üzre
Nüvīd-i māh-ı ‘ id-i vaşl ile şād olduğum demler
- 5 Çanı ol hālet-i şahbā-yı şevk-i bezm-i dilber kim
Humār-ı ğamdan ‘ Atfī gibi āzād olduğum demler

[67^a]

6

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

- 1 Dem-ā-dem sīne-çāk olmağ saña yār olduğumdandır
Hücüm-ı girye hep hicrūñle bīmār olduğumdandır
- 2 Baña bu dehr-i dūne ser-fürü idüp zebūn olmağ
Düşüp ser-pençe-i ‘ aşka giriftār olduğumdandır
- 3 Tenümde şerha-i āzār dilde rağne-i miğnet
Hemān bir gül için minnet-keş-i hār olduğumdandır
- 4 Mişāl-i sāye her dem hāke yeksān olduğum böyle
Cefā-i seng-i dehr ile dil-[e]fgār olduğumdandır
- 5 Leked-h̄ār-ı ğam-ı yār olduğum ‘ Atfī gibi dā’im
Benüm ibrām ile vaşla talebkār olduğumdandır

[67^b]

7

Mef'ülü /Fā'ilātü/Mefā'ilü /Fā'ilün

- 1 İy dāğ-ı 'aşkı sīneye pinhān koyup giden⁷
Kānūn-ı dilde āteş-i hırmān koyup giden
- 2 İy girye-senc-i nāle-i firkat iden beni
İy hem-nişin-i külbe-i aḫzān koyup giden
- 3 Ölsem de derd-i hecr ile olmaz devā-resim
Bu tengnā-yı miḫnete şāyān koyup giden
- 4 Bir reh-neverd-i cevr ü cefā-pīşedür beni
Şaḫrā-yı ğamda hem-dem-i hicrān koyup giden
- 5 Kılmaz mı dest-i lütf ile ma' mür 'aceb yine
Bu ḫāne-i derūnumı vīrān koyup giden
- 6 Ḥayfā ki la' l-i nābımı bir kerre şunmadı
Ser-şār cām-ı 'aşk ile ḫayrān koyup giden
- 7 Bir nev-ḫıram-ı 'arşa-i naḫvet-perestdür
'Atfī-i zārı bī-ser ü sāmān koyup giden

[67^b]

8

Mefā'ilün/Mefā'ilün/Mefā'ilün/Mefā'ilün

- 1 Varup ol şāh-ı ḫüsne 'arz-ı ḫāl idüp niyāz itsek
Göñül ḫufl-ı zebān-ı ḫ'āhişi bir kerre bāz itsek
- 2 Yeter tesvīd-i meşḫ-i nāmeyi ḫaṭṭ-ı siyāh itdük
Dehānı şevḫı ile ḫāmemüz mu' ciz-tırāz itsek
- 3 Mişāl-ı āb düşsek pāyına ol naḫl-i bālānuñ
Dil-i üftādeyi pā-māl-ı ḫadd-i serv-i nāz itsek
- 4 Tıyurur nāle ile sırr-ı 'aşkı 'āleme bir kez
Göñül didükleri dīvāneye ger keşf-i rāz itsek

⁷ Sadeddin Nüzhet, (1936: 561), *Türk Şairleri* adlı eserinde Atfî'nin bu gazeline yer vermiştir.

- 5 Nevā-yı nālemüz dutdı ser-ā-ser mŭlk-i ‘ uŝŝāķı
Çekilsek kūy-ı yāre ‘ Aṭfiyā ‘ azm-i ḥicāz itsek

[67^b]

9

Fā‘ ilātŭn/Fā‘ ilātŭn/Fā‘ ilātŭn/Fā‘ ilŭn

- 1 Ğonçe-i ŭmmīdi zīb-i bāĝ-ı ḥırmān eyleme
Ķadrini ber-ter iken ḥāk ile yeksān eyleme
- 2 Virme zŭlf-i dilbere gönľŭñ perīŝān eyleme
Baŝına āzāde iken ḳayd-ı hicrān eyleme
- 3 Zīb-i destār-ı naẓar itme gül-i ruḥsārını
‘ Andelib-i bī-nevāñi zār u giryān eyleme
- 4 Virme ruḥŝat ḥandeye cānā tebessŭm-rīz ile
Leblerini bezm-i aĝyāra nemekdān eyleme
- 5 Pertev-endāz-ı cemāl olma raķībŭñ bezmine
Meclisinde ruḥların şem‘-i ŝebistān eyleme
- 6 Mīhrveŝ ‘ arz itme ḥŭsnŭñ her derŭnı tıreye
Sāĝar-ı mīnā gibi her bezmi raḥŝān eyleme
- 7 Zīver-i çār-sŭ-yı ‘ irfān eyle ‘ Aṭfi kendŭñi
Encŭmen-ārā-yı bezm-i ḥod-fŭrŭŝān eyleme

[68^a]

10

Fā‘ ilātŭn/Fā‘ ilātŭn/Fā‘ ilātŭn/Fā‘ ilŭn

- 1 Yāre ḳarŝu çıķmaĝa ‘ azm eylemiŝdŭr cānımız
Ķāyil olur mı ‘ aceb bilmem ne dir cānānımız
- 2 Seyre bāĝa bilmezŭz ḳanda çıķar ol serv-i nāz
Seyle virdi kūy-ı yāri çeŝm-i ḥŭn-efŝānımız
- 3 Ŭstimŭzden geçdŭgŭnce dāmenŭñ berçide it
İy sehī-ḳaddŭm bulaŝmasun saña tek ḳanımız

- 4 ‘ Andelibveş gülşen-i āfākı dutdı şītimuz
Diñlemez bilmem niçün ol gül bizüm efgānımız
- 5 Yanımızdan ol perī geçdüķçe rū-gerdān olur
Yüz çevirmiş gibi benden ‘ Aţfiyā sultānımız

[68^a]

11

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

- 1 Perişān itse zülfüñ bŷy-ı ‘ anber-biz olur peydā
Dili āvārelerden āh-ı dŷd-engiz olur peydā
- 2 Hŷyāl-i ‘ aķs-ı müjgānın getürsem hŷātıra yārŷñ
Derŷn-ı sinede bir hancer-i ser-tiz olur peydā
- 3 Gören devr-i ķamerde fitne-i āhır zamāndur dir
Kaķan gird-i ‘ izārında hŷaţ-ı nev-hiz olur peydā
- 4 Ne dem kim kŷşe-i kākŷlden itse ‘ arizuñ pŷr-tāb
Doķup maķribde gŷn āşār-ı rustāhiz olur peydā
- 5 Gŷlistān seyrin itdŷķçe libās-ı surh ile ‘ Aţfi
Gözŷmden mā-cerā-yı seyl-i hŷŷn-āmiz olur peydā

Sonuç

Son yıllarda mecmûalarla ilgili çalışmalarında artış olduğu görŷlmektedir. Bu çalışmalar klasik Türk ŷiiri aķısından önem arz etmektedir. ŷiir mecmûalarından istifade edilerek divanların hazırlanması, Atfî gibi kaynaklarda hakkında yeterli bilgi bulunmayan ŷairlerin ŷiirlerinin ortaya çıkarılması ve edebî kişilikleri hakkında bilgi sahibi olunması, mecmûaların klasik Türk edebiyatı tarihi aķısından ne kadar önemli olduğu gerçeğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

İstanbul Millet Kŷtŷphanesi Ali Emîrî Manzum Eserler 663 arşiv numaralı mecmûada tespit ettiķimiz ve Bosnalı Atfî Ahmed Efendiye ait olduķunu dŷşündŷğŷmŷz Atfî mahlaslı 21 beyit, 1 mısra ve 11 gazel tanıtılmış ve bu ŷiirlerin çeviri yazılı metni verilmiştir. Beyitler başlıķı altında yer alan 17 numaralı beytin XVI. yŷzyıl ŷairi Sānî’ye, 18 numaralı beytin ise XVII. yŷzyıl ŷairi Nefî’ye ait olduğu tespit edilmiştir. Çeviri yazılı metinde ayrıca ŷiirlerin ŷstŷnde varak numaraları kaydedilmiştir. Bu mecmûada ŷiirlerin sunumunun yanında kısa bir deķerlendirme de yapılmıştır. Kaynaklarda divan sahibi olduķuna dair herhangi bir kayıt bulunmayan Atfî Ahmed Efendinin

yayımlanmamış şiirlerini kapsayan bu çalışma, şaire ait yeni şiirlerinin tamamı değildir. Başka araştırmalar sonucunda Atfî Ahmed Efendiye ait daha fazla şiire ulaşılabilir. Atfî Ahmed Efendi, genel olarak matla ve müfred beyitlerde, gazellere göre daha sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Şiirlerinde aşk ve aşkın halleri ile sevgilinin güzellik unsurları klasik geleneğe uygun olarak ifade edilmiştir. Bu çalışmayla şairin manzumelerinin günümüz okuyucusu ve araştırmacısıyla buluşması amaçlanmıştır. Araştırmada; mecmûa içerisinde Ahmed Paşa, Necâtî, Bâkî, Nev'î, Fuzûlî, Hayâlî, Nâbî ve Nef'î gibi önde gelen şairlerin ve ismi duyulmayan birçok şaire ait şiirlerin yer aldığı görülmektedir.

Şiir mecmûaları ile ilgili çalışmaların sayısı arttıkça Atfî'ye ait yeni şiirlerin ortaya çıkması muhtemeldir. Bu vesileyle çalışmamızın Atfî'ye ait yeni şiirlerin ortaya çıkması için bir başlangıç noktası olarak kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Atfî Ahmed Efendi, *İstanbul Millet Ktp. Alî Emiri Lgt.* No: 258.
Atfî Ahmed Efendi, *Konya İl Halk Ktp., F.N. Uzluk*, No: 6886.
Millet Kütüphanesi *AEME 663 Numaralı Mecmûa*.
Abdulkadiroğlu, Abdülkerim (hızl). (1985), *İsmail, Beliğ, Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
Açıkgöz, Namık. (1999), *Kahvenâme (Klasik Türk Edebiyatında Kahve)*, Akçağ Yayınları, Ankara.
Aynur Hatice, Çakır Müjgan, Koncu Hanife, Kuru Selim S, Özyıldırım Ali Emre. (2014), *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Turkuaz Yayınları, İstanbul.
Devellioğlu, Ferit. (1997), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
Ekici, Hasan. (2017), *Bosnalı Atfî Ahmed Efendi'nin Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî'si, (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük-Dizin)*, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adıyaman.
Ekici, Hasan (2017), "Bosnalı Atfî Ahmed Efendi'nin Şerh-i Tuhfe'si ve Şerh Metodu", *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi The Journal Of Ottoman Studies*. 1(2): 19-36.
Ergun, Sadeddin Nüzhet. (1936), *Türk Şairleri*, C 2, Suhulet Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.
Gıynaş, Kamil Ali. (2011), "Şiir Mecmûaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası", *Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*. S 25, 245-260.
İçli, Ahmet (2016), "Fâsîh'in Yeni Türkçe Şiirleri" *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature* 2(1), 189-204.
İpekten, Haluk. (1999), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yayınları, İstanbul.
Kantar, Mehmet. (2013). *Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul.

Kesik Beyhan, Pehlivan Zehra, Şengül Emre. (2015), "Bir Şiir Mecmûasından Hareketle Muhibbî'nin Yayınlanmamış Şiirleri", *International Journal of Language Academy*, S3/1, s. 361-373.

Köksal, M.Fatih. (2016), *Yâ Kebîkeç Mecmûalar Arasında*, Kesit Yayınları, İstanbul.

Ünver, İsmail. (1993), "Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi* XI (1), 51-89.

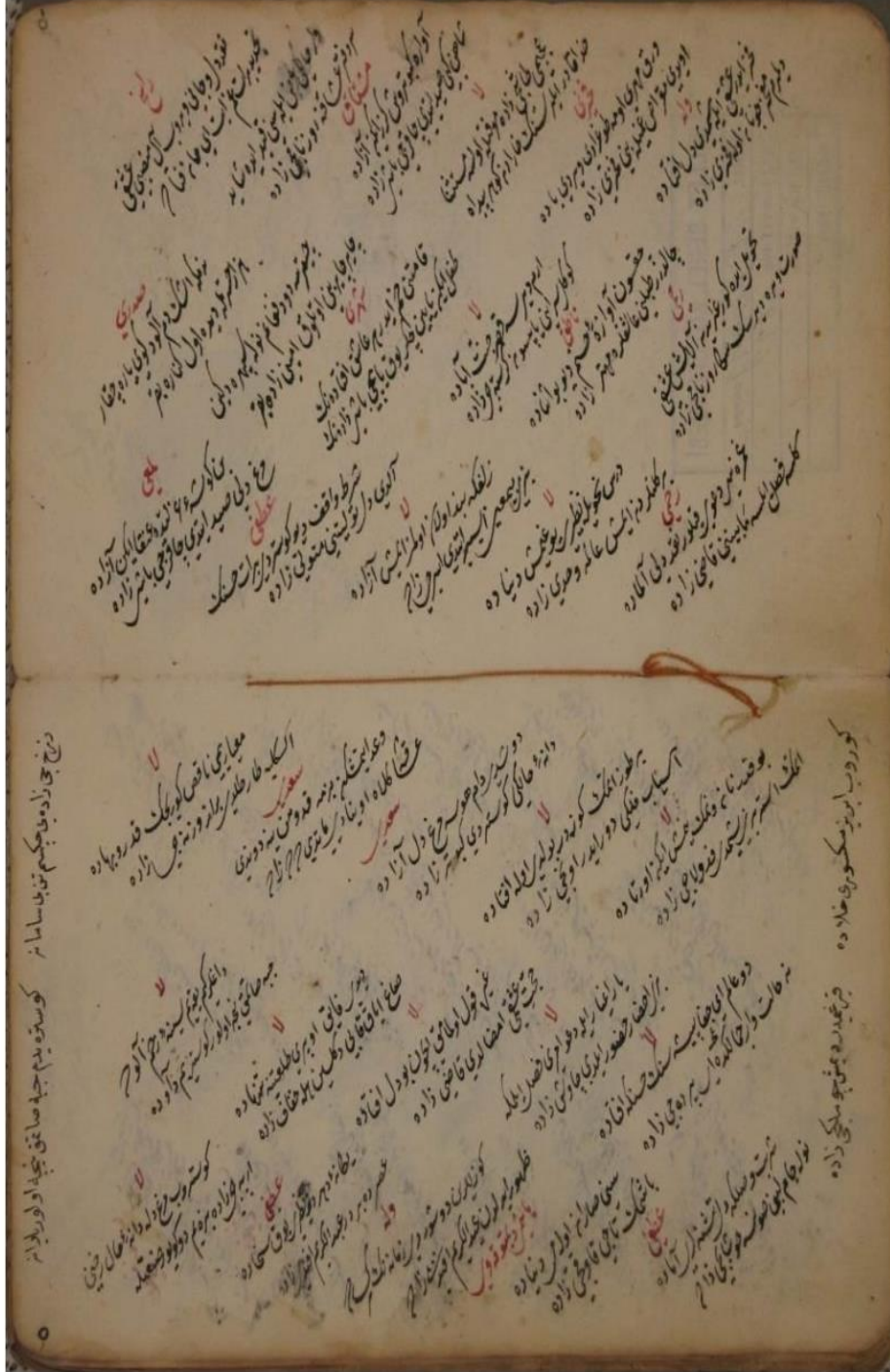
<http://www.turkedebiyatisimlersonzlugu.com> (30.12.2017).

<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55977,kami-divani-pdf.pdf?0> (02.01.2018).

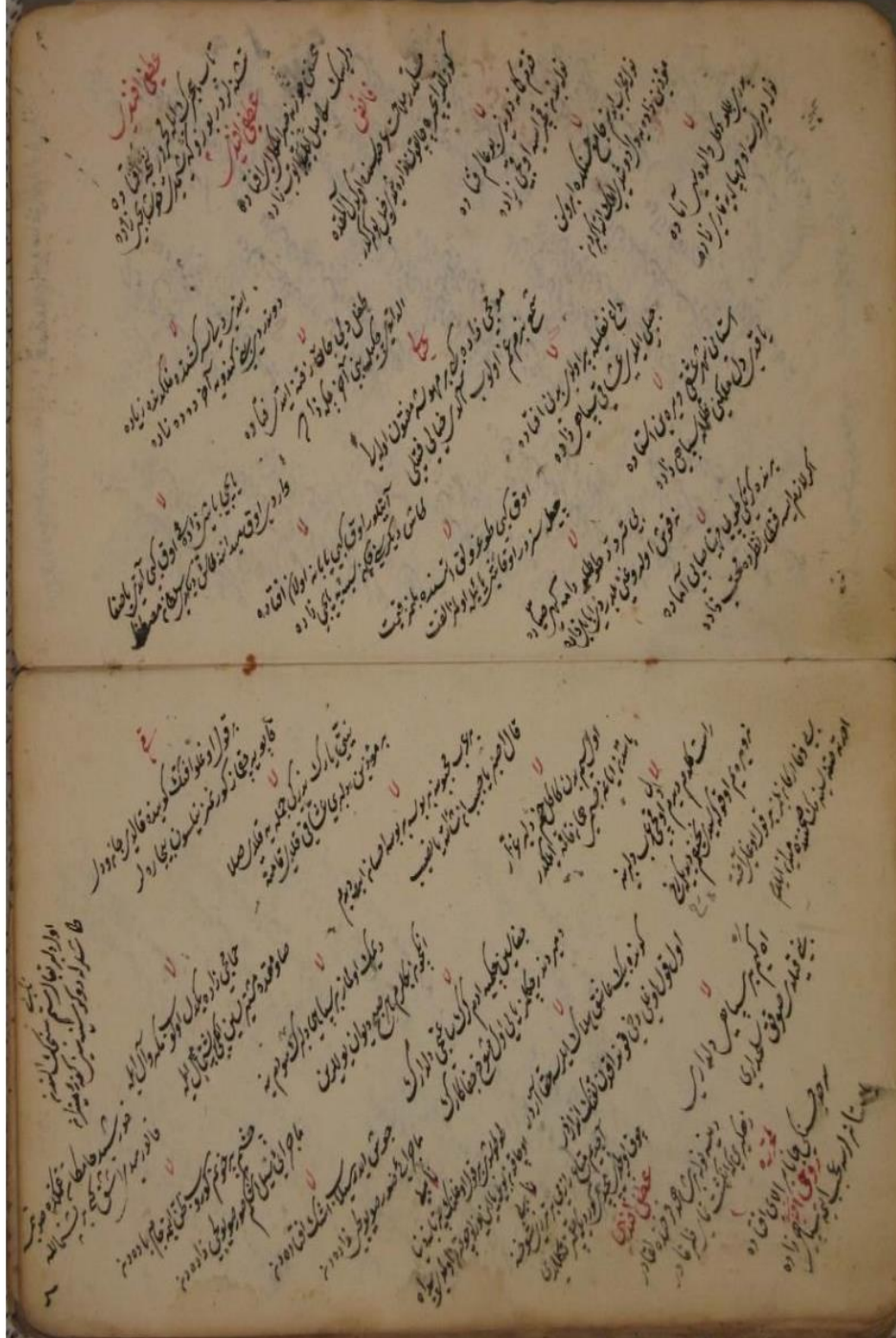
<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57741,nefi-divanipdf.pdf?0> (06.02.2018).

EK: Orijinal Metinler

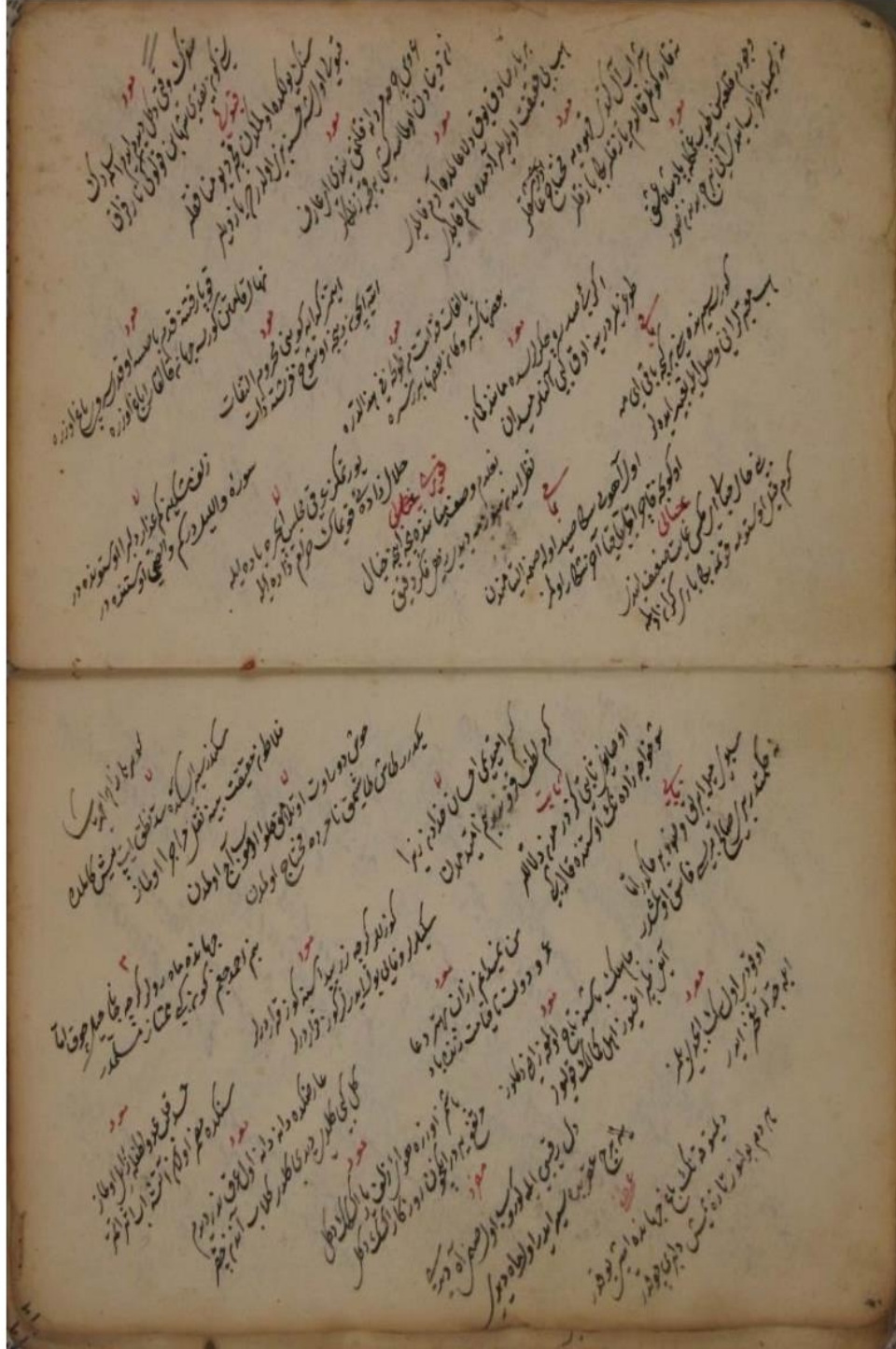
Şiir: Beyitler [4^b-5^a]

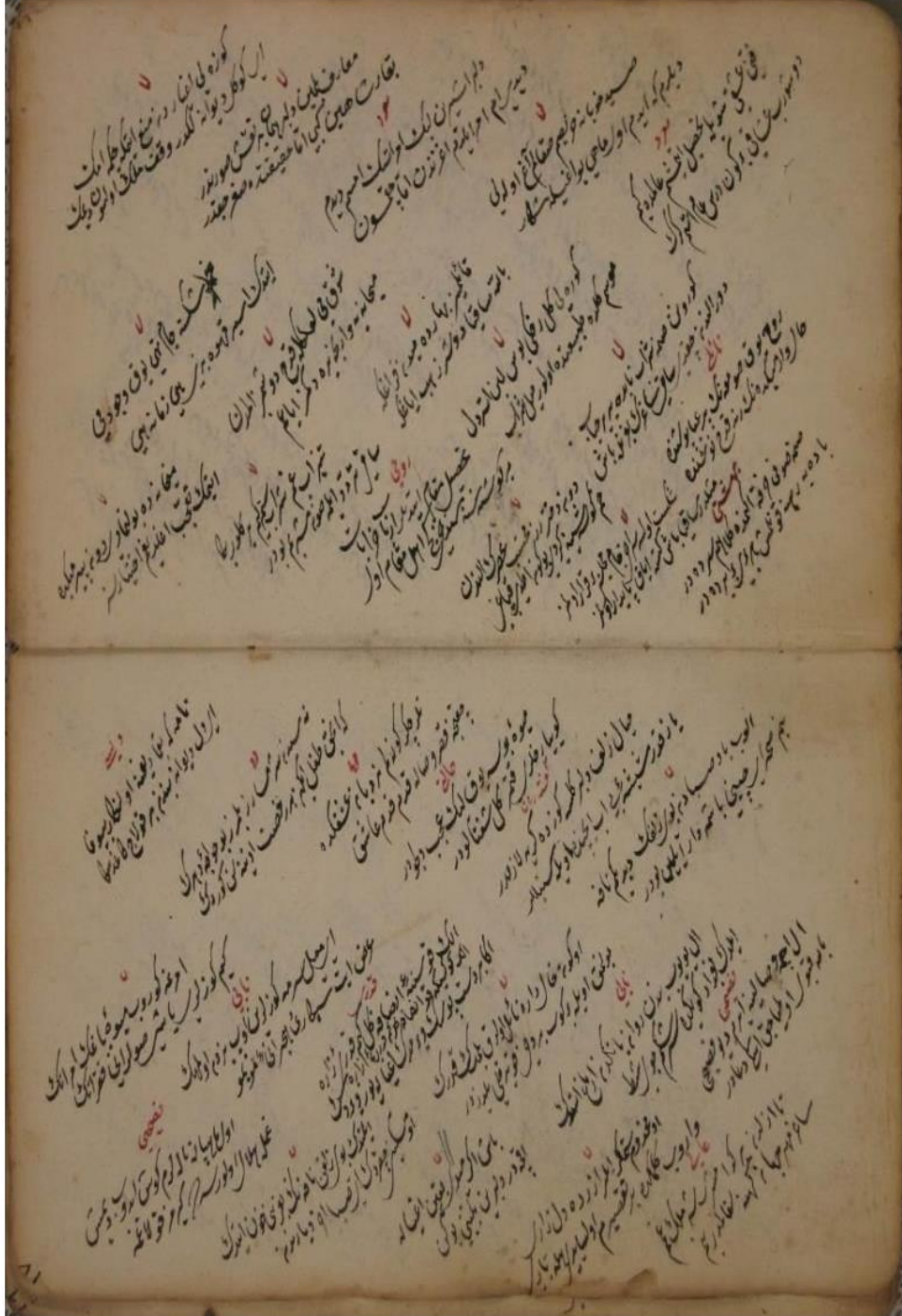
Şiir: Beyitler [5^b-6^a]

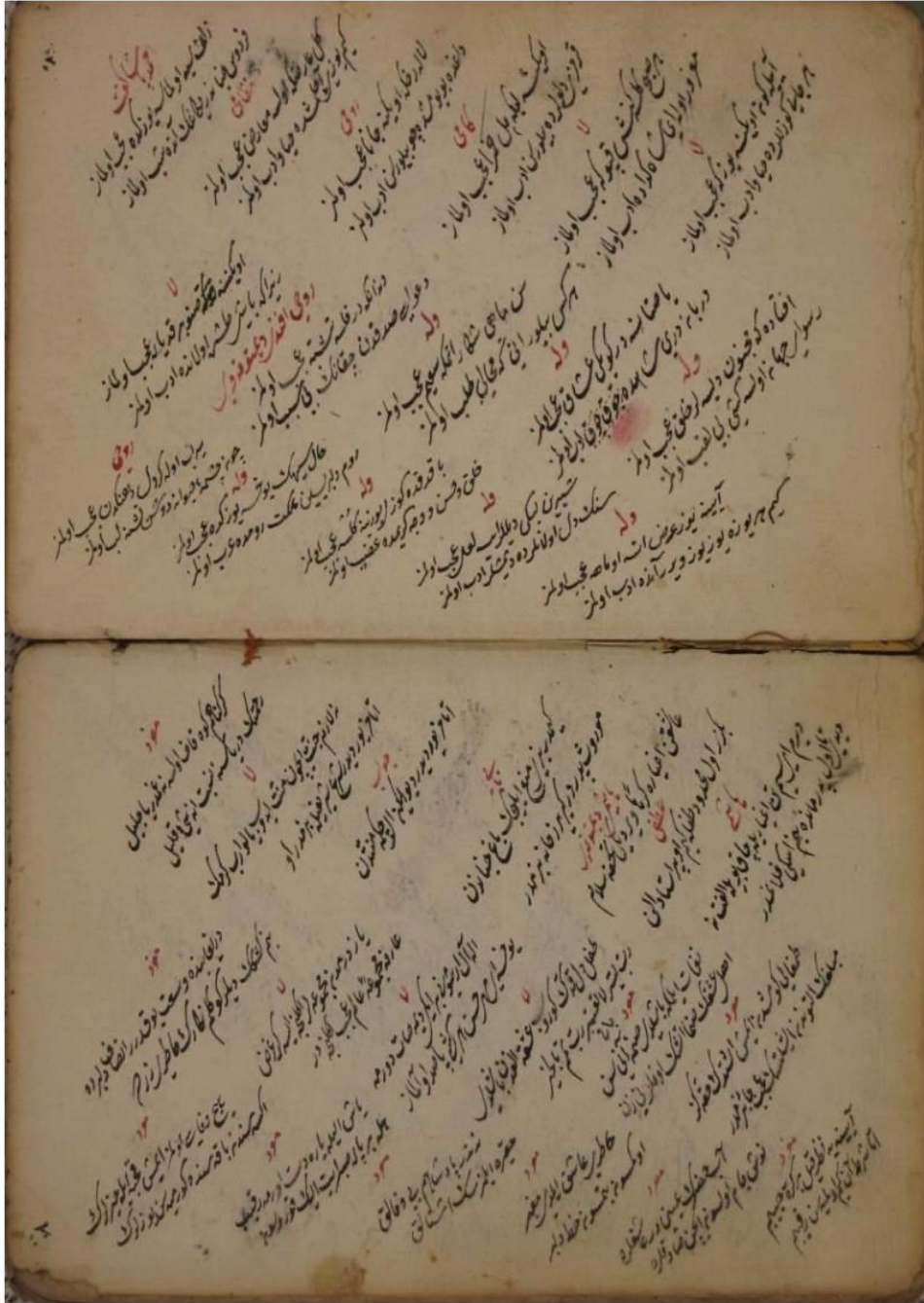
Şiir: Beyitler [16a]

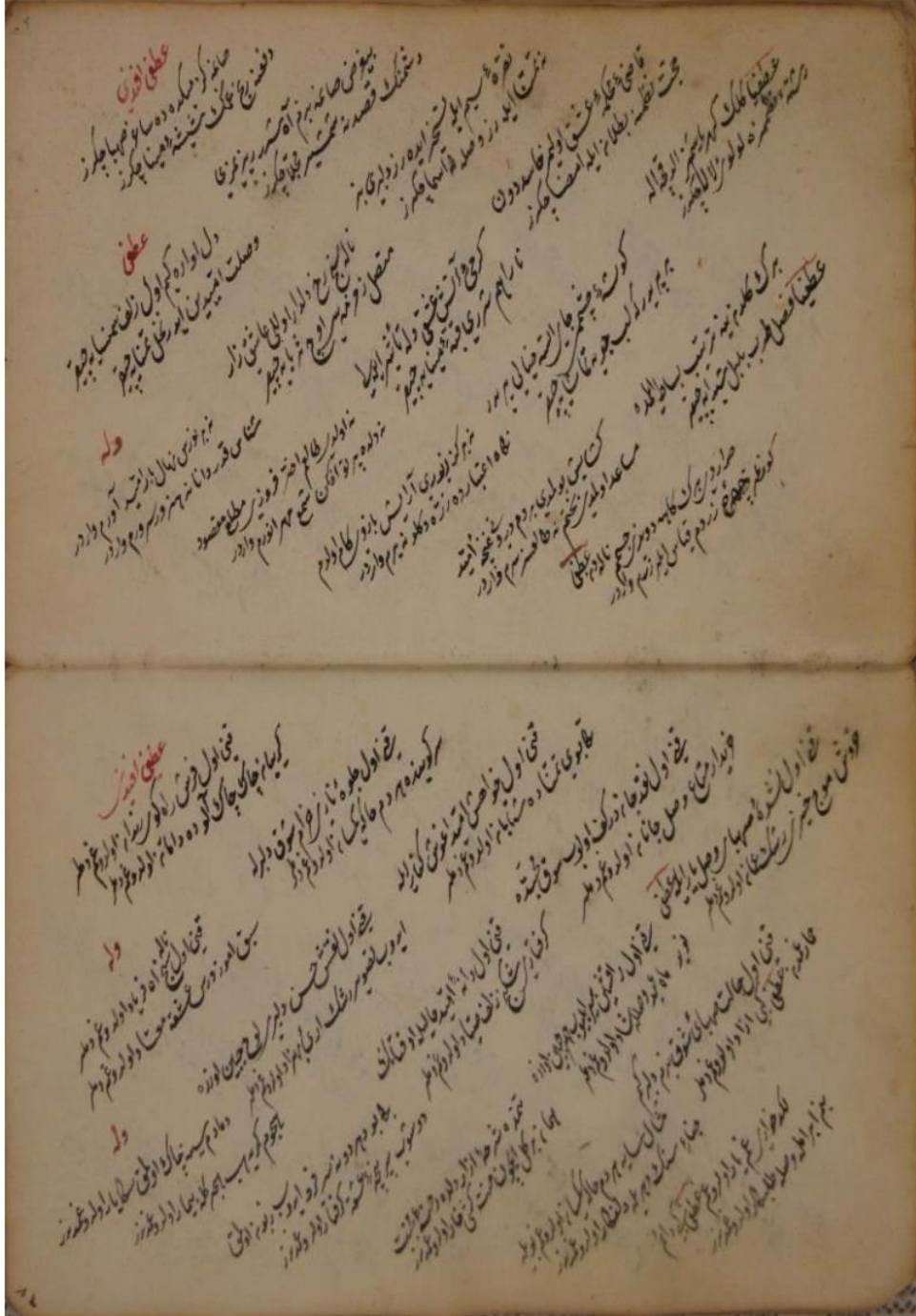
Şiir: Beyitler [16^b]

Şiir: Mısra [8a]

Şiir: Gazeller [66^b-67^a]

Şiir: Gazeller [67^b-68^a]

